

Duyuru Tarihi : 08.02.2007
Duyuru No : DUYURU/2007-031
Yayımlandığı Yer : MALİ PUSULA DERGİSİ / ŞUBAT 2007 SAYI : 26 Sayfa : 60 – 71

Mehmet Akif TUNÇ
SMMM,CIA,BDODENET YMM A.Ş.

TMS 27 KAPSAMINDA KONSOLİDASYON İŞLEMLERİ

1.GİRİŞ:

Uluslar arası Muhasebe Standartları ile tam uyumlu hale getirilen Türkiye Muhasebe Standartları'ndan 27.'si konsolidasyon işlemlerini düzenlemektedir.

Mali anlamda konsolidasyon kavramı kısaca, bir grubu oluşturan şirketlerin finansal tablolarının birleştirilmesi ve bu şirketlerin faaliyet sonuçlarının tek bir işletme gibi sunulması demektir.

Konsolidasyon sonucu elde edilen konsolide finansal tablolar sadece TMS 27 açısından değil, iştiraklerin ve iş ortaklıklarının muhasebeleştirilme işlemlerinin düzenlendiği TMS 28 ve TMS 31 açısından da önemlidir.

Zira iştiraklerin muhasebeleştirilmesini konu alan TMS 28'e göre bir iştirak, anaortaklığın konsolide bilanço yayınlaması durumunda öz kaynak yöntemine göre muhasebeleştirilir. İş ortaklıklarının muhasebeleştirilmesi işlemlerini düzenleyen TMS 31'e göre iş ortaklığının tarafları konsolide finansal tablo yayınlamaları halinde yayınladıkları bu konsolide finansal tablolarda iş ortaklıklarını oransal konsolidasyon veya özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirirler.

Bundan dolayı konsolide mali tablo kavramının iyi bir şekilde bilinmesi, bir şirketin yapabileceği tüm yatırım türlerinin muhasebeleştirilmesi açısından gereklidir.

Uluslar arası Muhasebe Standartları'nın uzun zamandır uygulandığı çoğu Avrupa ülkesinde güncel uygulamalardan yola çıkılarak hazırlanmış birçok UMS rehberleri bulunmaktadır. Ülkemizde ise bu konuda yazılan makaleler bile oldukça sınırlıdır.Konsolidasyon işlemlerinin incelendiği bu çalışma UMS alanında ülkemizdeki bu boşluğu bir miktar da olsa doldurmaya çalışmaktadır.

2.BAĞLI ORTAKLIK VE KONTROL KAVRAMLARI:

Türkiye Muhasebe Standartları'na göre "bağlı ortaklık", ana ortaklık tarafından kontrol edilen işletmedir.

Başka bir ifade ile bir ana ortaklığın, yatırım yaparak sermayesine ortak olduğu herhangi bir şirket'i bağlı ortaklık olarak nitelendirilebilmesi için o şirketi kontrolü altında tutması gerekmektedir.

Bundan dolayı hangi şirketlerin bağlı ortaklık olarak kabul edilip konsolidasyona tabi tutulacağının belirlenmesi açısından öncelikle ana ortaklıkla yatırım yapılan şirket arasındaki ilişki incelenmelidir.

Ana ortaklığın, yatırım yaptığı şirket'in finansal ve faaliyet politikalarını kontrol edebilmesi durumunda, yatırım yaptığı bu şirket ana ortaklık için bir bağlı ortaklık haline gelir ve TMS 27 kapsamında tam konsolidasyona tabi tutulur.

Ana ortaklığın, hisselerine sahip olduğu şirket üzerinde kontrolü yoksa fakat bu şirkette önemli bir etkiye sahipse, bu durumda, yatırım yapılan şirket, ana ortaklık için bir iştirak haline gelmiştir ve konsolide mali tablolarda TMS 28 kapsamında uygulanacak özkaynak metodu ile gösterilmelidir.

Şayet iki veya daha fazla şirket'in bir şirket üzerinde müştereken kontrolü söz konusu ise kontrol edilen bu şirket bir iş ortaklığıdır ve yatırımcıların konsolide finansal tablolarında TMS 31 kapsamında oransal konsolidasyon yöntemi ile veya özkaynak yöntemi ile gösterilmelidir.

TMS 27 tarafından düzenlenen sahayı belirledikten sonra "kontrol" kavramını incelemeye başlayabiliriz.

Kontrol, bir işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla, söz konusu işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücüdür. Bu açıdan, uzun zaman boyunca bir şirket'in %50 veya daha fazla hissesine sahip olma kontrol etme gücü olarak kabul edilmişse de son dönemde bu konu üzerinde IASB¹ bünyesinde yaşanan tartışmalar ve muhasebe mesleğinde yaşanan gelişmeler kontrol kavramı üzerinde önemli yorum farklarının doğmasına sebep olmuştur.

Son gelişmeler ışığında artık bir şirketin %50'lik hissesine sahip olunmasa bile bazı durumların varlığı halinde ana ortaklığın kontrolü sağladığı kabul edilir. Aksine %50'den fazla hisseye sahip olursa dahi birtakım durumların ispatı halinde kontrolün ana ortaklığın elinde olmadığı iddia edilebilir.

Aşağıdaki ve benzer durumların varlığı halinde ana ortaklığın hissesi %50'nin altında olsa dahi kontrol gücüne sahip olduğu kabul edilir:

- (a) Diğer pay sahipleriyle yapılan bir anlaşma gereği oy haklarının yarısından fazlasının kontrol edilmesi,
- (b) Bir düzenleme veya sözleşme gereği, işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme yetkisine sahip olunması,
- (c) İşletmenin kontrol edildiği organ olan yönetim kurulu veya eşdeğer yürütme organının üyelerinin çoğunluğunu atama veya görevden alma gücüne sahip olunması,
- (d) İşletmenin kontrol edildiği organ olan yönetim kurulunda veya bu hakları haiz yürütme organında oyların çoğunluğunu kontrol etme gücünün elde bulundurulması.

Kontrol kavramını değerlendirirken dikkat edilmesi gereken ve uygulamada sıklıkla karşılaşılan başka bir konu ise hisse senedi ilmuhaberleri, hisse-alım opsiyonu, adi hisse senedine çevrilebilir borç veya özkaynağa dayalı finansal araçlar gibi dönüştürüldüğünde başka bir işletmenin faaliyet ve finansal politikalarıyla ilgili işletmeye oy gücü veren enstrümanlardır. Ana ortaklığın yatırımı üzerindeki kontrol gücünü değerlendirirken bu tür enstrümanların varlığı ve anaortaklığın bu enstrümanları kullanma potansiyeli de göz önünde bulundurulmalıdır.

Aşağıda, anaortaklığın payının %50'nin altında olmasına rağmen bağlı ortaklığı kontrol edebildiği durumları gösteren birkaç örnek bulunmaktadır:

- ABC A.Ş Nisan 2006'da 350.000 YTL karşılığında XYZ Lojistik A.Ş'nin %30 hissesini satın almıştır. XYZ Taşımacılık'ın ana sözleşmesinde yapılan değişiklikle yönetim kurulu üyelerinin tamamının ABC A.Ş tarafından seçileceği hükme bağlanmıştır.Bu durumda ABC A.Ş ortaklık payı oransal olarak %50'nin altında olmasına rağmen XYZ A.Ş'yi kontrolü altında tutmaktadır.
- ABC A.Ş, Mayıs 2006 400.000 YTL karşılığında Sek Güvenlik A.Ş'nin %40'lık hissesine ortak olmuştur.Ayrıca ABC A.Ş, %20'lik hisse senedi alma hakkına da sahiptir.Bu durumda ABC A.Ş'nin Sek Güvenlik A.Ş üzerinde kontrol sağlamış olduğu kabul edilir.
- ABC A.Ş kendi operasyonlarında kullanılmak üzere özel makineler üretecek Mekanik A.Ş adında bir şirket kurmuştur. Yeni kurulan bu şirket'in yönetim kurulu üyeleri ve çeşitli görevlerde yer alacak teknik personel ABC A.Ş tarafından seçilmektedir.Mekanik A.Ş'nin üretim planlaması da ABC A.Ş tarafından yapılmakta ve Mekanik A.Ş tarafından üretilen tüm ürünler küçük bir kar marjıyla ABC A.Ş'ye satılmaktadır. ABC A.Ş'nin Mekanik A.Ş'de herhangi bir ortaklık payı yoktur. Mekanik A.Ş'nin ortakları ABC A.Ş'nin de %100 sahibi olan 3 kardeştir. Böyle bir durumda dahi, yani ana ortaklığın işletmede hiç paya sahip olmaması durumunda dahi, sayılan çeşitli faktörlerden dolayı Mekanik A.Ş'nin ABC A.Ş'nin bağlı ortaklığı olduğu kabul edilir.

¹ IASB: International Accounting Standards Board /Uluslararası Muhasebe Standartları Birliği tüm UMS ve UFRS'leri yayınlayan kuruluştur.

3.Konsolidasyonun Uygulanmayacağı Durumlar ve Bireysel Mali Tablo Kavramı:

3.1 Konsolidasyonun Uygulanmayacağı Durumlar

Konsolidasyon işleminin muhasebeleştirilmesine yani işin teknik boyutuna geçmeden önce konsolidasyonun hangi durumlarda uygulanıp hangi durumlarda uygulanmayacağını iyi bir şekilde kavranması gerekmektedir.

Bir bağlı ortaklık, ana ortaklığın bu bağlı ortaklık üzerindeki kontrolü başladığı dönemde konsolide edilmeye başlanır. Ana ortaklığın bu kontrolü herhangi bir sebeple kaybolduğu anda konsolidasyon uygulaması sona erer. Örneğin, 2006 yılının Ekim ayına kadar bağlı ortaklığını kontrolü altında tutan bir ana ortaklık Ekim ayında hisselerini satar ve böylece bu işletmedeki finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücünü, başka bir ifade ile kontrolünü kaybederse, 2006 yılı için yayınlayacağı konsolide finansal tablolarda bu bağlı ortaklığın Ocak-Ekim dönemindeki faaliyet sonuçlarını dahil eder.

Bir bağlı ortaklık, bağlı ortaklık olma sıfatını kaybettiği ve "TMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar" Standardında tanımlanan iştirak veya TMS 31'de tanımlanan müştereken kontrol edilen işletme haline de gelmediği takdirde, bağlı ortaklık olma sıfatını kaybettiği tarih itibarıyla "TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme" Standardına uygun olarak muhasebeleştirilir.²

Bundan dolayı konsolidasyonun uygulanmayacağı durumlardan en önemlisi bağlı ortaklık üzerindeki kontrolün kaybedilmesi ve dolayısıyla yatırımın "bağlı ortaklık" niteliğinden çıkmasıdır.

Bazı durumlarda ise yatırım yapılan şirket bağlı ortaklık niteliğini devam ettirmesine rağmen konsolide edilmez.

Bu durumlardan ilki, ana ortaklığın borçlanma ya da özkaynağa dayalı finansal araçlarının (hisse senedi,tahvil vs.) kamuya açık bir piyasada işlem görmüyor olmasıdır. Ancak ana ortaklığın kamuya açık bir piyasada işlem görmek üzere başvurması durumunda konsolidasyon hükümleri uygulanır.

Konsolidasyonunun uygulanmayacağı diğer bir durum ise ana ortaklığın kendisinin başka bir ana ortaklığın tamamen ya da kısmen sahip olunan bağlı ortaklığı konumunda olması durumudur. Bu durumda ana ortaklığın nihai ana ortaklığı TFRS'ye uygun konsolide finansal tablolar hazırlıyorsa, alt-anaortaklığın konsolide finansal tablo hazırlamasına gerek bulunmamaktadır.

Ayrıca ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerinde kontrolünün devam etmesine rağmen ana ortaklık bağlı ortaklığındaki hisselerini bir yıl veya daha kısa bir süre içerisinde elinden çıkarmayı düşünüyorsa ve bu niyetini çeşitli yollarla ispat edebiliyorsa,bu bağlı ortaklık konsolidasyona dahil edilmeyebilir.

3.2 Bireysel Finansal Tablolar:

Bireysel finansal tablolar, ana ortaklığın finansal sonuçları ile bağlı ortaklıklarının veya iştiraklerinin finansal sonuçlarının birleştirilmediği yani bağlı ortaklıkların konsolide edilmediği ya da iştirakler ve iş ortaklıklarının özkaynak yöntemi ile muhasebeleştirilmediği, tüm bu yatırımların maliyetleri³ ile veya TMS 39 kapsamında muhasebeleştirildiği finansal tablolardır.

² Bağlı ortaklık,iştirak veya iş ortaklığı sıfatını kaybeden bu tür yatırımları TMS 39 birer finansal varlık olarak kabul eder ve işletmenin bu varlıkları kısa vadede elden çıkarma ya da uzun vadede bünyesinde tutma niyetine göre farklı şekillerde muhasebeleştirir. TMS 39' a göre yapılan muhasebeleştirme işlemlerinin detayına bu çalışmada girilmemiştir.

³ Maliyet yöntemi: Başka bir işletmeye yapılan bir yatırımın maliyet bedeli ile finansal tablolara yansıtıldığı muhasebeleştirme yöntemidir. Yatırımcı işletme, yatırım yapılan işletmeden kaynaklanan gelirleri ancak yatırımın elde edilme tarihinden sonra oluşan birikmiş karlardan yapılan dağıtımlar kadar gelir olarak muhasebeleştirir. Bu tutarlar dışında elde edilen dağıtımlar yatırımın geri kazanılması niteliğinde olup, yatırım maliyetinden indirilmek suretiyle muhasebeleştirilir.

Bireysel finansal tablo, TMS açısından özellik taşıyan bir finansal tablodur, bu açıdan her hangi bir bağlı ortaklığa, iştirake vs. sahip olmayan bir şirketin sadece kendi faaliyet sonuçlarını yansıttığı finansal tablolar bireysel finansal tablolar değildir. Yani tek şirket'in finansal durumunu gösteren her mali tablo bireysel mali tablo değildir.

Bireysel finansal tablolar anaortaklık konumundaki holding şirketlerinin konsolide mali tablolara ek olarak yayınladıkları finansal tablolarıdır.

Ayrıca unutulmamalıdır ki bireysel finansal tabloların, konsolide finansal tablolarla beraber ya da bunlara ek olarak sunulma zorunlulukları bulunmamaktadır.

4.Konsolidasyon İşlemleri:

Konsolidasyon işlemi temelde ana ortaklık ve bağlı ortaklıkların tüm varlık, yabancı kaynak ve özkaynaklarının, gelir ve gider kalemlerinin satır satır toplanarak birleştirilmesinden ibarettir.

Önemli olan nokta konsolidasyon işleminden önce ana ortaklık ve bağlı ortaklığın finansal tablolarında yapılması gereken bir takım eliminasyonların doğru bir şekilde yapılmasıdır.

Konsolidasyon işleminin amacı birden çok işletmenin faaliyet sonuçlarını tek işletme halinde raporlamaktır. Yapılan eliminasyon işlemlerinin nihai amacı da hayali olarak oluşturulan ve finansal durumu raporlanan bu tek işletmenin varlık, borç, özkaynak, gelir ve giderlerinin finansal tablolarda mükerrer gösterimine mani olmak ve mümkün mertebe netleştirmektir.

Konsolidasyon öncesinde dikkat edilmesi gereken ikinci konu, konsolide finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan ana ortaklık ve bağlı ortaklık finansal tablolarının aynı tarih itibarıyla hazırlanmış olması gerekliliğidir. Ana ortaklık ve bir bağlı ortaklığın raporlama tarihlerinin farklı olması durumunda, bağlı ortaklık konsolidasyon amacıyla ana ortaklığın finansal tabloları ile aynı tarihli ilave finansal tablolar hazırlar.

Dönem farklılığını gidermek için ilave finansal tablolar hazırlansa dahi ana ortaklık ile bağlı ortaklığın raporlama tarihleri arasındaki fark üç aydan fazla olamaz. Raporlama dönemlerinin uzunluğu ve raporlama tarihlerinin farklılığı da dönemler itibarıyla aynı olmalıdır.

Son olarak, konsolide finansal tablolara dahil olan şirketlerin herhangi birinin finansal tablolarının benzer işlemler ve benzer koşullardaki diğer olaylar için farklı muhasebe politikaları kullanılarak hazırlanmış olması durumunda, konsolide finansal tabloların hazırlanması sırasında ilgili şirketin finansal tablolarında gerekli düzeltmeler yapılır. Örneğin ana ortaklık borçlanma maliyetlerinin tamamını gider kaydediyor, bağlı ortaklık ise aksine bu maliyetleri aktifleştiriyorsa burada bir muhasebe politikası farkı vardır ve bağlı ortaklıkta gerekli kayıtlar atılarak bu fark giderilmelidir.

Aşağıda konsolidasyon öncesinde ve konsolidasyon sırasında yapılması gereken işlemler adımlar halinde sıralanmıştır.

4.1 Bağılı Ortaklığın Özsermayesinin Eliminasyonu, Azınlık Payları ve Şerefiyenin Muhasebeleştirilmesi

Öncelikle ana ortaklığın her bir bağlı ortaklıktaki yatırım tutarı ve bağlı ortaklıkların özkaynaklarından ana ortaklığın payına isabet eden tutarlar elimine edilir. Bu eliminasyondan doğan şerefiye TFRS 3 kapsamında değerlendirilir.⁴

⁴ Şerefiye, bağlı ortaklığın maliyet bedeli ile, bağlı ortaklığın satın alınma günündeki özvarlıklarından (net aktiflerinden) ana ortaklığın payına düşen tutar arasındaki farktır. Eliminasyon sırasında anaortaklığın aktifindeki bağlı ortaklık tutarı ile bağlı ortaklığın özkaynaklarından ana ortaklık payına düşen tutarlar elimine edildiğinde arada şerefiye kadar fark kalacaktır ve bu fark konsolide bilançoda gayrimaddi duran varlıkların arasında şerefiye olarak gösterilir. Şerefiyeler itfa edilmez, negatif şerefiyeler ise doğdukları yılda gelir yazılır.

Ana ortaklık, her bağıli ortaklığına %100 oranında ortak değildir ve çoğu durumda bağıli ortaklıkların başka ortakları da bulunmaktadır. Bundan dolayı bağıli ortaklıkların özsermayelerinden ana ortaklığın payına düşen tutarlar elimine edildikten sonra geriye, diğer ortakların(azınlık hisselerinin) payına düşen tutarlar kalmaktadır. İşte bu tutarlar konsolide bilançoda özsermaye kalemleri içerisinde "azınlık payları" hesabı altında gösterilirler.

Böylece konsolide bilançolarda grubun sermayesi olarak sadece ana ortaklığın sermayesi gösterilmiş olur.

Bir örnek vermek gerekirse;

Lokomotif A.Ş, 1.1.2004 tarihinde 450 YTL karşılığında Vagon A.Ş'nin %55 hissesini satın almıştır ve o günden bu yana bu şirketi kontrolü altında tutmaktadır.

Vagon A.Ş'nin 1.1.2004 ve 1.1.2006 tarihlerindeki özkaynakları aşağıda gösterildiği gibidir:

Vagon A.Ş	01.01.2004	31.12.2006
Sermaye	300	300
Geçmiş Yıl Karları	100	250
Toplam Özkaynak	400	550

31.12.2006 itibariyle Lokomotif A.Ş'nin sermayesi ise 2.500 YTL'dir.

2006 yılı konsolide bilançosunda grubun sermayesi olarak Lokomotif A.Ş'nin 2.500 YTL'lik sermayesi gösterilecektir.

Bağıli ortaklığın özkaynaklarından %45'lik hisseye sahip diğer ortaklara düşen $550 \times \%45 = 247,5$ YTL'lik pay ise konsolide bilançonun öz kaynaklar grubunda azınlık payları olarak gösterilir.

1.1.2004 tarihinde Vagon A.Ş'nin %55'lik hissesi Lokomotif A.Ş tarafından alındığında Vagon A.Ş'nin net aktif değeri 400 YTL'dir. Yani Lokomotif A.Ş 450 YTL ödeyerek $400 \times 0,55 = 220$ YTL'lik bir kıymet satın almıştır. Bu alıştan $450 - 220 = 230$ YTL'lik bir şerefiye doğmuştur ve bu şerefiye 31.12.2004, 2005 ve 2006 yılı konsolide bilançolarının aktif tarafında maddi olmayan duran varlıkların altında gösterilecektir.

Özetlemek gerekirse Lokomotif Grup'un 2006 yılı konsolide bilançosunda,

Şerefiye:230 YTL

Sermaye:2.500 YTL

Azınlık Payı:247,5 YTL olarak gösterilecektir.

4.2 Grup içi bakiyeler, işlemler, gelir, giderler ve temettülerin eliminasyonu.

Konsolidasyon öncesindeki 2. adım, grup içi işlemlerden kaynaklanan bakiyelerin ve gelir ve giderlerin tamamen elimine edilmesidir.

Bu eliminasyonu kapsamlı bir örnekle açıklamak gerekirse;

Fason A.Ş, ABC A.Ş'nin bağıli ortaklıklarından biridir ve ABC A.Ş için üretimde kullanılacak makineleri üretmektedir.

Dönem içinde Fason A.Ş, ABC A.Ş'ye 250.000 YTL tutarında satış yapmış ve bu satışlardan 50.000 YTL kar elde etmiştir.

Dönem sonu itibariyle ABC A.Ş'nin aktifinde bulunan bu makineler %10 oranında itfa edilmiş ve 25.000 YTL'lik amortisman gideri doğmuştur.

Dönem sonu itibariyle ABC A.Ş'nin defter kayıtlarına göre, ABC A.Ş Fason A.Ş'ye 30.000 YTL borçludur. Fason A.Ş'nin defter kayıtlarına göre ise, Fason A.Ş ABC A.Ş'den 50.000 YTL alacaktır. Aradaki 20.000 YTL'lik mutabakatsızlığın sebebi ABC A.Ş tarafından 30.12.2006 tarihinde gönderilen fakat Fason A.Ş'nin eline 04.01.2007 tarihinde ulaşan 20.000 YTL'lik çekin 31.12.2006 itibariyle Fason A.Ş tarafından kayıtlara alınmamış olmasıdır.

Şirketlerin 31.12.2006 itibariyle finansal tablolarının bu satışı ilgilendiren bölümleri aşağıdaki gibidir:

	ABC A.Ş	Fason A.Ş
Bilanço		
Makine	250.000,00	
Makine Birikmiş Amortismanı	-25.000,00	
Alacaklar	0	50.000,00
Borçlar	-30.000,00	
Gelir Tablosu		
Satış Gelirleri		250.000,00
Satılan Mal Maliyeti		200.000,00
Brüt Satış Karı		50.000,00

Grup firmaları arasında gerçekleşen bu işlemle ilgili öncelikle yapılması gereken cari hesapların karşılıklı olarak elimine edilmesidir.

Bunun için;

- ABC A.Ş'nin 320/Satıcılar hesabındaki Fason A.Ş'nin 30.000 YTL'lik bakiyesi silinecek
- Fason A.Ş'nin 120/Alıcılar hesabındaki ABC A.Ş'nin 50.000 YTL'lik bakiyesi silinecek
- Fason A.Ş'nin Alınan Çekler hesabına 20.000 YTL'lik çek kaydedilecektir.

Daha sonra ABC A.Ş aşağıdaki kayıtları atarak aktifindeki makinenin maliyetinde yer alan 50.000 YTL tutarındaki grup şirketi karını(Fason A.Ş'nin karı) yok edecektir. Ayrıca makinenin maliyeti 50.000 YTL azaldığından sene içinde kaydedilen amortisman tutarı da azaltılmalıdır.

Bu amaçla;

Makine 50.000 YTL azaltılacak

Birikmiş Amortisman 5.000 YTL azaltılacak

Amortisman Gideri 5.000 YTL azaltılacaktır.⁵

Fason A.Ş ise bu satışın gelir ve giderini aşağıdaki kayıtları atarak iptal edecektir.

Satışlar 250.000

Satılan Malın Maliyeti 200.000

Sonuç olarak konsolide bilanço çıkarılırken,böyle bir satış işlemi gerçekleştirilmemiş gibi 200.000 YTL değerinde bir adet makine dikkate alınacaktır.

4.3 Dönem Sonunda Stokların Maliyetinde Kalan Grup Şirketi Karlarının Eliminasyonu:

Birbirleriyle ticaret yapan grup şirketlerinin stok ve sabit kıymet gibi varlıkların maliyetine dahil edilen karların tespiti ve eliminasyonu, konsolidasyon sürecinde genellikle en çok zaman alan konudur.

Aşağıdaki örnek birbirlerine mal alıp satan iki grup firmasının konsolidasyonu sırasında stoklarının bünyesindeki grup şirketi karlarının ne suretle elimine edildiğini göstermektedir:

⁵ Bu örnekte ve bu çalışmadaki diğer örneklerde konsolidasyon öncesinde atılan kayıtlar herhangi bir yasal deftere işlenen gerçek muhasebe kayıtları değildir. Bu kayıtlar konsolidasyon çalışma kağıtları üzerinde atılan ve eliminasyonu sağlamak için yapılan kayıtlardır.

Yaprak A.Ş, Çiçek A.Ş hisselerinin %90'ına sahiptir ve bu şirketi kontrolü altında tutmaktadır.

2006 yılında Yaprak A.Ş, 15.000YTL'ye imal ettiği ürünleri Çiçek A.Ş'ye 20.000 YTL karşılığında satmıştır.31.12.2006 itibariyle Çiçek A.Ş'nin stoklarında bu malın 12.000 YTL'lik kısmı halen mevcuttur.

Aynı dönemde Çiçek A.Ş, Yaprak A.Ş'ye 18.000 YTL karşılığında ürün satışında bulunmuştur.Çiçek A.Ş'nin bu satıştan elde ettiği brut satış karı %25 civarındadır.
31.12.2006 itibariyle Yaprak A.Ş'nin stoklarında 10.000 YTL tutarında Çiçek A.Ş'den almış olduğu ürün bulunmaktadır.

Şirketler arasında gerçekleşen bu ticari işlemlerin sonuçları konsolide finansal tablolar hazırlanırken elimine edilmelidir.Bunun için öncelikle ,

Satışlar 38.000 (20.000 + 18.000)
Satışların Maliyeti 38.000 (20.000 + 18.000)

kaydı atılmalıdır.

Dönem sonu itibariyle Yaprak A.Ş stoklarında 10.000 YTL'lik Çiçek A.Ş'den satın alınan mal bulunmaktadır. Çiçek A.Ş dönem içinde yapmış olduğu bu satıştan %25 kar ettiğinden Yaprak A.Ş'nin stoğundaki 10.000 YTL'lik tutar Çiçek A.Ş'nin bu satıştaki karını da ihtiva etmektedir.

Aynı şekilde Çiçek A.Ş de Yaprak A.Ş'den aldığı maliyet değeri ile kaydetmiş, daha sonra bu malların bir kısmını 3. kişilere satmıştır ve 31.12.2006 itibariyle elinde 12.000 YTL'lik mal kalmıştır.Bu tutarın içinde bu malların Yaprak A.Ş'den alımı sırasında Yaprak A.Ş'nin koyduğu kar da vardır .

Bu iki firmanın da birbirlerine mal satarken elde ettikleri ve halen stoklarında bulunan malların maliyetlerindeki grup şirketi karları elimine edilmelidir.

31.12.2006 daki durumu bir tablo ile özetleyecek olursak;

	Yaprak A.Ş	Çiçek A.Ş
Dönem Sonu Stok (I)	10.000,00	12.000,00
Dönem Sonu Stokların Maliyeti (II)		
Çiçek A.Ş'den Yaprak A.Ş'ye (%125)	8.000,00	
Yaprak A.Ş'den Çiçek A.Ş'ye (%133,3)		9.000,00
Realize Edilmemiş Kar (I-II)	2.000,00	3.000,00

Dönem sonunda şirketlerin stoklarında kalan ürünlerin kayıtlı değerlerinin içinde 2.000 + 3.000 = 5.000 YTL tutarında grup şirketi karı bulunmaktadır ve bu tutar aşağıdaki kayıtla elimine edilir.

Satışların Maliyeti 5.000
Stoklar 5.000

Bu kayıtla, stokların değeri, karı içermeyecek şekilde 5.000 YTL azaltılırken, satış rakamı da grubun 3. kişilerden elde ettiği gerçek satış karını göstermesi açısından 5.000 YTL azaltılmış olur.

4.4 Grup Şirketlerine Ödenen Temettülerin Eliminasyonu:

Konsolidasyon öncesinde grup firmalarının birbirlerine dağıttıkları temettüler de tamamen elimine edilmelidir.

Aşağıdaki örnekte grup içi temettülerin nasıl elimine edilecekleri gösterilmektedir.

ABC A.Ş ve bağlı ortaklıkları olan Fason A.Ş ve XYZ A.Ş dönem içinde aşağıdaki tutarlarda temettü dağıtacaklarını ilan etmişlerdir.

ABC A.Ş: 60.000 YTL
 Fason A.Ş: 100.000 YTL
 XYZ A.Ş: 20.000 YTL

Dönem sonu itibariyle fiilen dağıtılan herhangi bir tutar yoktur.

ABC A.Ş Fason A.Ş hisselerinin %70'ine XYZ A.Ş'nin ise %25 hisselerine sahiptir.Ayrıca ABC A.Ş XYZ A.Ş'de hisse senetlerine çevrilebilir tahvillerine sahiptir.Bu tahvillerin kullanılması durumunda ABC A.Ş, XYZ A.Ş'nin %55'lik hissesine sahip olacaktır.Bundan dolayı XYZ A.Ş'nin de ABC'nin kontrolü altında tutulduğu düşünülmüş ve bu firma da konsolidasyona tabi tutulmuştur.

ABC A.Ş kendi finansal tablolarında bağlı ortaklıklarından alacağı temettülerle ilgili aşağıdaki kayıtları atacaktır.

Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar 75.000 ($[100.000 \times 0,7] + [20.000 \times 0,25]$)
 Temettü Geliri 75.000

Konsolide Bilançoda ise ABC A.Ş'nin bağlı ortaklıklarından alacağı temettüler karşılıklı olarak yok edilecek, şirketlerin sadece 3. kişi veya kurumlara dağıtacağı temettüler gösterilecektir.

Konsolide Bilanço Ödenecek Temettüler Hesabı:

ABC 60.000 (Tamamı 3. kişilere)
 Fason 30.000 (100.000 – ABC'ye dağıtılacak 70.000)
 XYZ 15.000 (20.000 – ABC'ye dağıtılacak 5.000)

Konsolide bilançoda, bağlı ortaklıklardan alacaklar hesabı bakiye vermeyecektir.Temettü gelirleri hesabı ise ana ortaklığın ve bağlı ortaklıkların ancak grup dışı şirketlerden elde ettikleri temettüler kadar bakiye verecektir.

5.UYGULAMA

ABC A.Ş'nin Bağlı Ortaklık 1 ve Bağlı Ortaklık 2 isimli iki adet bağlı ortaklığı bulunmaktadır. ABC A.Ş, Bağlı Ortaklık 1 de %70 , Bağlı Ortaklık 2'de ise %25 oranında hisse sahibidir. Ayrıca ABC A.Ş, Bağlı Ortaklık 2'nin hisse senetlerine çevrilebilir tahvillerine sahiptir.Bu tahvillerin kullanılması durumunda ABC A.Ş, Bağlı Ortaklık 2'nin %55'lik hissesine sahip olacaktır.Bundan dolayı ABC A.Ş'nin Bağlı Ortaklık 2'yi kontrolü altında tuttuğu düşünülmüş ve Bağlı Ortaklık 2 konsolidasyona tabi tutulmuştur.

Bağlı Ortaklık 1'in %70 hissesi 500 YTL'ye
 Bağlı Ortaklık 2'nin %25 hissesi 200 YTL satın alınmıştır.

Satın alınma tarihinde her iki bağlı ortaklığın özsermayeleri aşağıdaki gibidir:

Tablo-1

	Bağlı Ortaklık 1	Bağlı Ortaklık 2
Sermaye	100	200
Geçmiş Dönem Karı	210	360
TOPLAM	310	560

Aşağıda ABC A.Ş'nin ve Bağlı Ortaklıklarının konsolidasyon öncesi bilanço ve gelir tabloları bulunmaktadır. Bu finansal tablolarda konsolidasyon öncesi gerekli eliminasyonlar yapılmıştır.

Konsolidasyon Öncesi Bilançolar**Tablo-2**

			70%	25%
31.12.2006		ABC A.Ş	Bağlı Ortaklık 1	Bağlı Ortaklık 2
Bağlı Ortaklık/1		500		
Bağlı Ortaklık/2		200		
Diğer Duran Varlıklar		800	500	600
Cari Varlıklar		850	200	250
Aktif Toplam		2350	700	850
Sermaye		500	100	200
Geçmiş Yıllar Karları		1.350	400	450
Borçlar		500	200	200
Pasif Toplam		2350	700	850

Konsolidasyon Öncesi Gelir Tabloları**Tablo-3**

			70%	25%
31.12.2006		ABC	Bağlı Ortaklık 1	Bağlı Ortaklık 2
Satışlar		1.800	600	900
Satılan Malın Maliyeti		-800	-300	-500
Diğer Faaliyet Giderleri		-150	-150	-250
Faaliyet Karı		850	150	150
Finansman Maliyeti		-25	-20	-40
Vergi Öncesi Kar		825	130	110
Ödenen Vergiler		-290	-40	-40
Net Kar		535	90	70

Dönem sonu itibariyle ABC A.Ş ve Bağlı Ortaklıklarının bilanço ve gelir tabloları konsolide edilmiştir. Elde edilen konsolide bilanço ve gelir tabloları aşağıdaki gibidir:

Konsolide Bilanço:**Tablo-4**

31.12.2006	ABC GROUP			
Şerefiye	343	(283 + 60)		
Diğer Duran Varlıklar	1900	(800 + 500 + 600)		
Dönen Varlıklar	1300	(850 + 200 + 250)		
Toplam	3543			
Sermaye	500	(ABC'nin Sermayesi)		
Geçmiş Yıl Karları	1.506	1.350 + (% 70 x (400 - 210)) + (% 25 x (450 - 360))		
Azınlık Payları	638	(% 30 x 500) + (% 75 x 650)		
Borçlar	900	500 + 200 + 200		
Toplam	3543	0	0	

NOTLAR:

Şerefiye:Konsolidasyon sırasında ortaya çıkan şerefiye ana ortaklığın bireysel bilançosundaki bağlı ortaklık değerleri ile bağlı ortaklıkların satın alınma tarihlerindeki özsermaye kalemlerinden ana ortaklığın payına düşen tutarın farkıdır.Bundan dolayı ABC Grup'un konsolide bilançosunda bağlı ortaklıklardan kaynaklanan şerefiye şu şekilde hesaplanmıştır:

Bağlı Ortaklık 1'in maliyeti : 500 YTL

Alış sırasında Bağlı Ortaklık 1'in Özsermayesi (bkz.Tablo-1) : 310 YTL

- Şerefiye-1 : $500 - (310 \times 0,7) = 283$

Bağlı Ortaklık 2'nin maliyeti: 200 YTL

Alış sırasında Bağlı Ortaklık 2'in Özsermayesi (bkz.Tablo-1) : 560 YTL

- Şerefiye-2: $200 - (560 \times 0,25) = 60$ ise

Toplam Şerefiye : $283 + 60 = 343$ YTL'dir.

Diğer Duran Varlıklar: ABC A.Ş ve bağlı ortaklıklarına ait duran varlıklar toplanarak 1.900 YTL'lik tutara ulaşılmıştır.

Dönen Varlıklar: ABC A.Ş ve bağlı ortaklıklarına ait duran varlıklar toplanarak 1.300 YTL'lik tutara ulaşılmıştır.

Sermaye: ABC A.Ş'nin bireysel bilançosunun aktifindeki bağlı ortaklık tutarları ile bağlı ortaklıkların sermayeleri karşılıklı olarak elimine edilmiştir. Konsolide bilançonun sermaye hesabında sadece ana ortaklığın sermayesi görünmektedir.

Geçmiş Yıllar Karları: Konsolide bilanço geçmiş yıl karları hesabına, ana ortaklığın geçmiş yıl karı ve bağlı ortaklıkların konsolidasyon işlemine tabi tutulmaya başladıktan sonra kaydettikleri geçmiş yıl karları dahil edilir.Bundan dolayı bu bağlı ortaklıkların satın alındıkları dönemdeki geçmiş yıllar karları bilinmelidir.

Bağlı Ortaklıkların satın alındıkları tarihteki ve dönem sonundaki geçmiş yıllar karları aşağıdaki gibidir:

	Satın Alma Tarihindeki Geçmiş Yıl Ka	Dönem Sonu İtibariyle Geçmiş Yıl Ka
Bağlı Ortaklık 1	210	400
Bağlı Ortaklık 2	360	450

Örneğimizde, ABC A.Ş'nin geçmiş yıl karı 1.350 YTL'dir.

Bağlı Ortaklık 1'in satın alındığı tarihteki geçmiş yıl karı 210 YTL, dönem sonu itibari ile 400 YTL'dir. Bundan dolayı konsolide bilançoda gösterilecek tutar $(400-210) \times 0,7 = 133$ YTL'dir.

Aynı şekilde Bağlı Ortaklık 2 satın alma tarihindeki geçmiş yıl karı 360 YTL, dönem sonu itibari ile 450 YTL'dir. Bundan dolayı konsolide bilançoda Bağlı Ortaklık 2 için gösterilecek tutar $(450 - 360) \times 0,25 = 23$ YTL'dir.

Sonuç olarak konsolide bilançodaki geçmiş yıl karı rakamı $1.350 + 133 + 23 = 1.506$ YTL olarak bulunur.

Azınlık Payları:

Azınlık payları bağlı ortaklıkların sermaye ve geçmiş yıl karlarından bağlı ortaklığın sermayesinde hissesi bulunan 3. kişilerin payına düşen tutarlardır.

ABC Group için azınlık payları şu şekilde hesaplanmıştır:

Bağlı Ortaklık 1 deki azınlık payı; **(Sermaye + Dönem Sonu Geçmiş Yıl Karları) x Azınlık Payı**

$(100 + 400) \times \%30 = 150$ YTL,

Bağlı Ortaklık 2 deki azınlık payı; **(Sermaye + Dönem Sonu Geçmiş Yıl Karları) x Azınlık Payı**

$(200 + 450) \times \%75 = 488$ YTL'dir.

Konsolide Gelir Tablosu:

31.12.2006		ABC Group		
Satışlar		3.300	1800+600+900	
Satılan Malın Maliyeti		-1600	800+300+500	
Diğer Faaliyet Gideri		-550	150+150+250	
Faaliyet Karı		1150		
Finansman Gideri		-85	25+20+40	
Vergi Öncesi Kar		1065		
Ödenen Vergiler		-370	290+40+40	
Dönem Net Karı		695		
Ana Ortakların Payı		615,5		
Azınlık Payı		79,5	$(\%30 \times 90) + (\%75 \times 70)$	

Görüldüğü üzere konsolide gelir tablosu bağlı ortaklık ve ana şirketin gelir ve giderlerinin taraf tarafa toplanması ile oluşturulmuştur. Unutulmamalıdır ki bu örnekte verilen bireysel finansal tablolarda eliminasyon öncesi gerekli düzeltmeler yapılmış ve grup şirketlerinin birbirleriyle olan ticari işlemlerinin finansal tablolara yansıyan sonuçları elimine edilmiştir.

KAYNAKLAR:

- International Financial Reporting Standards, IASB , London , 2006
- Alfredson, Keith; Applying IFRS, John Wiley and Sons, Australia ,2007
- www.iasplus.com

